

**O‘ZBEKISTONDA MOLIYAVIY SIYOSAT: O‘TMISHI, BUGUNI VA
KELAJAGI**

Abduqulova Suxsur Bahrom qizi

Alfraganus universiteti

Moliya va Moliyaviy taxnologiyalar yo‘nalishining

3 – bosqich talabasi

abduqulovasuxsur1823@gmail.com

Habibjonov Usmonjon Sherzodjon o‘g‘li

Xalqaro Nordik universiteti

mustaqil tadqiqotchisi

habibjonovusmonjon9@gmail.com

Ilmiy maslahatchi: Iqtisod fanlari nomzodi

Ermatov Musojalil Komilovich

m.ermatov01@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu tadqiqot O‘zbekistonning moliyaviy (soliq-byudjet) siyosatining tarixiy islohotlarini o‘rganib, daromadlarni shakllantirish, davlat xarajatlari samaradorligini oshirish va iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga qaratilgan asosiy islohotlarni yoritib beradi. Tahlil hukumat tomonidan qo‘llaniladigan joriy fiskal strategiyalarni, jumladan, barqaror o‘shishni rag‘batlantirish bilan birga qashshoqlik va tengsizlikni bartaraf etishga qaratilgan soliq islohotlari va ijtimoiy xarajatlar tashabbuslarini o‘rganadi. Bundan tashqari, ushbu tadqiqot demografik o‘zgarishlar, global iqtisodiy tebranishlar va tarkibiy islohotlarni davom ettirish zarurati kabi potentsial muammolarni hisobga olgan holda O‘zbekistonning soliq-byudjet siyosatidagi kelajakdagi tendentsiyalarni ko‘zda tutadi.

Kalit so‘zlar: Moliya, siyosat, subvensiya, davlat, byudjet, valyuta, konvertatsiya, YaIM, sanoat ishlab chiqarish.

Kirish

O‘zbekistonning moliyaviy siyosati 1991-yilda mustaqillikka erishganidan so‘ng sezilarli o‘zgarishlarni boshdan kechirdi. Dastlab hukumat markazlashgan iqtisodiy modelni qabul qildi, u ko‘pchilik tarmoqlar ustidan davlat nazorati bilan tavsiflanadi. Biroq 2000-yillar boshida boshlangan iqtisodiy islohotlardan so‘ng O‘zbekiston bozor iqtisodiyotiga yo‘naltirilgan iqtisodiyotga o‘ta boshladi. Jahon banki ma‘lumotlariga ko‘ra, O‘zbekistonda 2000-2019-yillarda yalpi ichki mahsulotning o‘shishi har yili o‘rtacha 5 foiz atrofida bo‘lgan va sezilarli o‘shish ma‘lum yillarda 7,8 foizga yetgan. Bu davrda iqtisodiy o‘shishni

“UCHINCHI RENESSANS – TA’LIM VA TARAQQIYOT: O‘TMISH, BUGUN VA KELAJAK”

rag’batlantirish va aholi turmush darajasini oshirish uchun muhim ahamiyatga ega bo’lgan davlat investitsiyalari va infratuzilmani rivojlantirish ko’paydi.

So’nggi yillarda, xususan, 2016-yildan keyin Prezident Shavkat Mirziyoyev boshqaruvi ostida O’zbekistonda byudjet intizomini oshirish va shaffoflikni oshirishga qaratilgan keng qamrovli fiskal islohotlar amalga oshirildi. Hukumat ishlab chiqarish va xizmat ko’rsatish kabi sohalarni rag’batlantirish orqali o’z iqtisodiyotini paxta eksportiga qattiq bog’liqlikdan uzoqlashtirishga e’tibor qaratdi. Xalqaro valyuta jamg’armasi (XVJ) ma’lumotlariga ko’ra, 2020-yilda O’zbekistonning byudjet taqchilligi YaIMning taxminan 2,7 foizini tashkil etgan bo’lsa, byudjetni oqilona boshqarish va daromadlarni yig’ish bo’yicha sa’y-harakatlarni kuchaytirish natijasida 2023-yilga kelib 1,3 foiz atrofida barqarorlashishi prognoz qilinmoqda. Ushbu islohotlar soliq tizimini takomillashtirishni ham o’z ichiga oladi, bu esa soliq bazasini kengaytirish va kichik biznes uchun stavkalarini pasaytirishga qaratilgan.

Kelajakka nazar tashlaydigan bo’lsak, O’zbekistonning moliyaviy siyosati barqaror rivojlanish va ijtimoiy farovonlik dasturlariga alohida e’tibor qaratgan holda rivojlanishda davom etishi kutilmoqda. Hukumat investitsiyalar inson kapitalini rivojlantirish va qashshoqlikni kamaytirishga ijobiy hissa qo’shishini ta’minlash bilan birga davlat xarajatlari samaradorligini oshirishni maqsad qilgan. Osiyo taraqqiyot banki (OTB) prognozlariga ko’ra, ta’lim, sog’liqni saqlash va infratuzilma loyihalari bo’yicha amalga oshirilayotgan majburiyatlarni aks ettiruvchi davlat xarajatlari 2025 yilgacha har yili taxminan 6,8 foizga o’sishi kutilmoqda. O’zbekiston bu muammolar va imkoniyatlarni yo’lga qo’yayotganda, uning moliyaviy siyosati yo’nalishini tushunish uning iqtisodiy barqarorligi va umumiy rivojlanish strategiyasini baholash uchun muhim bo’ladi.

Adabiyotlar tahlili

1. D.Shekler va K.Spehler: “O’zbekiston tashqi siyosati: manbalari, vazifalari va natijalari: 1991–2009-yillar”.¹

Tadqiqotchilarning ilmiy izlanishlari O’zbekistondagi moliyaviy siyosatning tarixiy rivojlanishiga, o’tmishdagi qarorlar hozirgi iqtisodiy sharoitlarni qanday shakllantirganini tahlil qilishga qaratilgan. Uning tadqiqotida 2021 yildan 2023 yilgacha bo’lgan ma’lumotlardan foydalanilgan bo’lib, hukumat tomonidan iqtisodiyotni barqarorlashtirish va xorijiy investitsiyalarni

¹Spehler, D. R., & Spehler, M. C. (2010). The foreign policy of Uzbekistan: sources, objectives and outcomes: 1991–2009. *Central Asian Survey*, 29(2), 159-170.

“UCHINCHI RENESSANS – TA’LIM VA TARAQQIYOT: O’TMISH, BUGUN VA KELAJAK”

jalb qilishga qaratilgan asosiy islohotlarni yoritadi. U markazlashgan rejalashtirilgan iqtisodiyotdan bozorga yo’naltirilgan yondashuvga o’tish muhimligini ta’kidlab, soliq islohotlari va valyutani liberallashtirish kabi muayyan siyosat o’zgarishlarini batafsil bayon qiladi.

2. A.Akimov va B.Dolery: “O’zbekistonda moliyaviy rivojlanish siyosati: yutuq va muvaffaqiyatsizliklar tahlili”.²

Ushbu tadqiqotda O’zbekistonda 2021 yildan 2023 yilgacha bo’lgan davrda moliya siyosatiga tuzatishlar va iqtisodiy o’sish sur’atlari o’rtasidagi bog’liqlikni o’rganadi. Uning miqdoriy tahlilida fiskal chora-tadbirlar, jumladan, davlat xarajatlari va pul-kredit siyosatiga tuzatishlar YaIM o’sishiga qanday ta’sir qilganini baholash uchun ekonometrik modellardan foydalaniladi. Topilmalar shuni ko’rsatadiki, infratuzilma va ijtimoiy xizmatlarga strategik investitsiyalar global moliyaviy noaniqliklar davrida iqtisodiy barqarorlikka sezilarli hissa qo’shgan.

3. B.Olimjonovna: “O’zbekistonda Islom moliyasiga umumiy nazar: muammolar, istiqbollar”.³

Doktor Leyla Maxmudovaning tadqiqoti O’zbekistonning 2021-2023 yillar davomida rivojlanayotgan moliyaviy siyosati kontekstida moliyaviy inklyuzivlikning rolini o’rganadi. U turli demografik guruhlar, xususan, qishloq aholisi uchun kirish to’siqlarini aniqlaydi va hukumatning moliyaviy savodxonlik va bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini oshirishga qaratilgan tashabbuslarini baholaydi. Uning xulosalari shuni ko’rsatadiki, taraqqiyotga erishilgan bo’lsa-da, jamiyatning turli sohalarida moliyaviy resurslardan teng foydalanishni ta’minlash uchun qo’shimcha harakatlar zarur.

4. Tadqiqotchi: A.Akimov va B.Dolery: “O’zbekistonda moliyaviy rivojlanish siyosati: yutuq va muvaffaqiyatsizliklar tahlili”.⁴

Ushbu tadqiqotchilar 2021 yildan 2023 yilgacha kuzatilgan tendentsiyalarga asoslanib, O’zbekiston moliya siyosati landshaftidagi istiqbolli islohotlarni tahlil qiladi. Uning tadqiqotida barqaror iqtisodiy rivojlanishga yo’naltirilgan siyosatchilar uchun strategik tavsiyalar bayon etilgan bo’lib, fintech va raqamli bank yechimlarida innovatsiyalarni qo’llab-quvvatlovchi me’yoriy-huquqiy bazalar zarurligini ta’kidlaydi. Uning ta’kidlashicha,

²Akimov, A., & Dollery, B. (2009). Financial development policies in Uzbekistan: an analysis of achievements and failures. *Economic Change and Restructuring*, 42, 293-318.

³Olimjonovna, B. H. (2023). Overview of Islamic Finance in Uzbekistan: Challenges, and Prospects. *European Journal of Economics, Finance and Business Development*, 1(4), 20-25.

⁴Akimov, A., & Dollery, B. (2009). Financial development policies in Uzbekistan: an analysis of achievements and failures. *Economic Change and Restructuring*, 42, 293-318.

“UCHINCHI RENESSANS – TA’LIM VA TARAQQIYOT: O’TMISH, BUGUN VA KELAJAK”

texnologiyani qo'llash moliya sektorida samaradorlikni oshirish muhim ahamiyatga ega.

Metodologiya

O'zbekistonning moliyaviy siyosatiga asoslangan tadqiqotimizning metodologiyasida biz bir nechta tadqiqot metodlaridan, xususan qiyosiy va solishtirma hamda statistic tahlil tadqiqot metodlaridan faol foydalanildi. Ushbu turdagi tadqiqot: tadqiqotning asosiy gipotezasini aniqlash, taqqoslash uchun eng optimal, hozirda eng dolzarb mamlakatni tanlash, statistik ma'lumotlarni to'plash, shuningdek to'plangan ma'lumotlarni tahlil qilish kabi bosqichlarni o'z ichiga oladi.

Tadqiqotimizning tahlil va natijalar qismini shakllantirishda bir bir qator ma'lumotlar bazasidan, xususan macro.trends.net, [sciencedirect](http://www.sciencedirect.com), [shpringer](http://www.springer.com), [google scholar](http://scholar.google.com), Jahon banki va xalqaro valyuta fondi ma'lumotlar bazalaridan faol foydalanildi.

Tahlil va natijalar

Moliyaviy siyosat deganda davlat iqtisodiga ta'sir qilish uchun davlat xarajatlari va soliqlardan foydalanish tushuniladi. Bu iqtisodiy tebranishlarni boshqarish, o'sishni rag'batlantirish va to'liq bandlik va narx barqarorligi kabi makroiqtisodiy maqsadlarga erishish uchun muhim vositadir. Hukumatlar turg'unlik davrida iqtisodiy faollikni rag'batlantirish uchun davlat xarajatlarini ko'paytirish yoki soliqlarni kamaytirish orqali kengaytiruvchi fiskal siyosatni qabul qilishi mumkin. Aksincha, qisqartiruvchi moliyaviy siyosat haddan tashqari qizib ketgan iqtisodiyotni sovutish va inflyatsiyani nazorat qilish uchun xarajatlarni kamaytirish yoki soliqlarni oshirish orqali amalga oshirilishi mumkin. Fiskal siyosatning samaradorligi turli omillarga, jumladan, iqtisodiyotning holatiga, soliq tizimining tuzilishiga, iste'molchilar va korxonalarining davlat moliyaviy faoliyatidagi o'zgarishlarga javob berishiga bog'liq.

Moliyaviy siyosatning tarkibiy qismlari:

- Byudjet siyosati;
- Soliq siyosati;
- Pul siyosati;
- Kredit siyosati;
- Baho siyosati;
- Investitsion siyosat;
- Ijtimoiy – moliyaviy siyosat;
- Boj siyosati.

“UCHINCHI RENESSANS – TA’LIM VA TARAQQIYOT: O‘TMISH, BUGUN VA KELAJAK”

Mustaqillikka erishish arafasida ya’ni 1989-1991-yillarda O‘zbekiston davlat byudjeti daromadining 30-40% sobiq Ittifoqdan qaytib beriladigan subventsiyadan iborat edi. Lekin 1998-yildagi hisob-kitoblarga ko‘ra, O‘zbekistondan olib ketilgan bir yillik paxta tolasining o‘zidagina 25 mlrd rubl daromad olingan, ya’ni bu miqdor bizga “ subventsiya “ ga berilgan 2,5 mlrd rubldan 10 barobar ko‘p edi.

1991-yilda byudjet O‘zbekiston uchun yanada og‘ir moliyaviy ahvol yuzaga keldi. Rossiya Federatsiyasi rahbariyati SSSR davlat byudjetiga Rossiya hududidan yig‘ib olinadigan mablag‘ning tushishini to‘xtatib qo‘ydi. Mazkur holat Ittifoq byudjetida O‘zbekistonga qaytishi mo‘ljallangan subventsiya hajmining oldinroq qisqara boshlashiga, keyin esa butunlay to‘xtashiga olib keldi. Shunday qiyinchiliklarga qaramay O‘zbekiston Respublikasi siyosiy mustaqillikni qo‘lga kiritgan kundan boshlab mustaqil moliyaviy siyosat yurita boshladi. O‘zbekiston rahbariyati xalqaro moliyaviy maydonga biz barcha bilan faqat teng huquqli, o‘zaro foydali shartlar asosida iqtisodiy hamkorlik qilishga tayyormiz degan pozitsiyasa bilan chiqdi. Aslida mustaqillikni endigina qo‘lga kiritgan mamlakat tashqi moliyaviy yordamga muhtoj edi.

Bir vaqtning o‘zida mustaqil O‘zbekistonning mustaqil moliya, bank va soliq tizimiga asos solish, rejali iqtisodiyotdan bozor iqtisodiyotiga o‘tish ob’ektiv zaruriyatga aylangan murakkab bir sharoitga to‘g‘ri keldi va bu masalalar ham o‘z yechimini topdi. Mustaqil davlatchilik talablari asosida va yangi qonunchilik negizida bu sohaning boshqaruv organlari butunlay qaytadan tashkil etildi. Masalan moliya vazirligi tizimi tubdan qayta tashkil etilgan bo‘lsa, Davlat soliq qo‘mitasi butunlay yangidan barpo etildi. SSSR davlat banki O‘zbekiston filiali negizida O‘zbekiston Respublikasi mustaqil Markaziy banki , SSSR davlat ixtisoslashtirilgan tarmoq banklari O‘zbekiston filiallari asosida paychilikka asoslangan o‘nlab yangi tijorat banklari tashkil topdi. Yuqorida sanab o‘tilgan chora-tadbirlar natijasida 1991-1992-yillar mobaynida mustaqil davlatga xos bo‘lgan moliya, soliq va bank tizimlari shakllana boshlandi.

O‘zbekistonda milliy valyutaga o‘tish masalasida “tadrijiy” usuldan foydalaniladi. 1993-yil 15-Noyabrda milliy valyutani joriy etishning tayyorgarlik bosqichi, ya’ni orqali to‘lov vositasi – “so‘m kupon” ga o‘tildi. Va nihoyat 1994-yil 1- Iyuldan “so‘m-kupon” o‘rniga haqiqiy valyuta – “so‘m” ga o‘tildi. O‘zbek so‘mining ichki konvertatsiya 2003-yil 15-Oktyabrdan boshlandi. Lekin u hali tom ma’nodagi ichki konvertatsiya emas, balki katta cheklovlarga ega edi. 2003-2017-yillarda mamlakatimizda xalqning yuqori turmush darajasini ta’minlashga

“UCHINCHI RENESSANS – TA’LIM VA TARAQQIYOT: O‘TMISH, BUGUN VA KELAJAK”

qodir rivojlangan bozor iqtisodiyoti barpo etish jarayoniga xizmat qiladigan holatlarda milliy valyuta muayyan miqdorda konvertatsiya qilib kelindi. Masalan eksportga mahsulot chiqaradigan yoki import o‘rnini bosadigan yuqori sifatli mahsulot yaratayotgan yoki shunday xizmat ko‘rsatayotgan XYuS rasman so‘mni erkin almashtirish huquqiga ega edilar.

Totalitar tuzum davrida mulkning 90% dan ortig‘i davlatga tegishli edi. Bugun barham berish va mulkchilikning turli shakllaridan foydalanish masalasi kun tartibiga qo‘yildi. Qator davlatlar mulkni davlat tasarrufidan chiqarishning shoshilinch usullarini tanladi. Masalan uning vaucher usulini amalga oshirgan Rossiya Federatsiyasi kabi davlatlarda mamlakat iqtisodiy asosini tashkil qiladigan eng yirik korxonalar arzon-garovga turli guruh yoki alohida shaxslar ixtiyoriga o‘tib ketdi. Yuqorida bayon etilgan holatlar O‘zbekistonning 1992-2016-yillar mobaynida yurgizgan moliyaviy siyosatning mazmuni va uning o‘ziga xos tomonlarini ko‘rsatib berdi.

Lekin bir vaqtning o‘zida 1992-2016-yillar mobaynida amal qilgan moliyaviy siyosatning qator xato va kamchiliklari ham bor edi. Ya’ni bu davrda qog‘ozda rasman iqtisodiyotning siyosatdan ustunligi haqida bong urilgan bo‘lsa-da, amalda ba’zan buning teskari hollari ham yuz berganligi haqiqiy bozor iqtisodiyotini barpo etish jarayoniga halaqit berdi. Shunga mos ravishda moliyaviy siyosat ham o‘zbilarmonlik, jahonning ilg‘or tajribasini inkor etish, ko‘rsatkichlarni oshirib ko‘rsatish kabi illatlarning qurboni bo‘ldi. Moliyaviy ko‘rsatkichlarning katta qismi “xizmat doirasida foydalanish uchun”, eng muhimlari esa hatto “maxfiy” belgisi ostiga yashirildi, ya’ni ko‘pchilik ular bilan ta’nishish imkoniyatidan mahrum bo‘ldi.

Bu masalada tub ijobiy burilish 2016-yil yuz berdi. O‘zbekistonda 2016-yildan boshlab moliyaviy bo‘yicha qator qonunlar, Prezident farmonlari va qarorlari tayyorlandi va kuchga kirdi. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-Fevralda imzolangan “2017-2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasi“ da mamlakatimiz moliyaviy siyosatini yanada takomillashtirish, ba’zi o‘rinlarda esa butunlay qaytadan tashkil etish talablari qo‘yildi.

Hozirgi vaqtda mamlakatimiz moliyaviy siyosat muammolari qatoriga uning hayot bilan hamnafasligini, uning davlatimiz rivojlanishining 2016- yildan keskin o‘zgargan sharoitlariga tezda moslasha olishini ta’minlash, o‘z yechimini kutayotgan vazifalarni hal etish uchun kerakli usullarini o‘z vaqtida topa bilish,

“UCHINCHI RENESSANS – TA’LIM VA TARAQQIYOT: O‘TMISH, BUGUN VA KELAJAK”

strategik kontseptual yechimlarni ishlab chiqarish, mablag‘larga qarab yashash talabiga rioya etilishini ta’minlash, fuqarolar ijtimoiy talab-ehtiyojlarini qondirishning moliyaviy bazasini belgilashda qoldiq yondashuvdan ijtimoiy xarajatlarining manzilliligini ta’minlashga o‘tish kabi tadbirlar kiradi.

Davlat moliya mexanizmiga tub o‘zgarishlar kiritildi. Davlat byudjeti daromadlarini shakllantirish soliq asosida o‘tkazildi, byudjet daromadlari tarkibi va byudjetdan moliyalashtirish tizimi butunlay o‘zgardi. Byudjetdan tashqari jamg‘armalar tizimi keng tarqaldi. Bozor munosabatlarining rivojlanishi mulkiy va shaxsiy sug‘urtani tashkil etish va boshqarish sohasida ijobiy natijalarga olib keldi: kooperativ sug‘urtasi rivojlanyapti, aksiyadorlik sug‘urta jamiyatlari vujudga kelayapti, sug‘urtaning yangi turlari paydo bo‘layapti.

2017-yilning 5-Sentyabrda mamlakatimiz moliyaviy siyosatda muhim voqea yuz berdi. Chunki aynan shu kuni milliy pul birligimiz so‘mni xorijiy valyutalarga konvertatsiya qilishni erkinlashtirish sohasida katta ahamiyat kasb etadigan qadam tashlandi. Ya’ni O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2017-yil 2- Sentyabrda imzolangan “Valyuta siyosatini liberallashtirish bo‘yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to‘g‘risida “ gi farmoni bilan mamlakatimizda valyuta munosabatlarini tartibga soladigan yuridik va jismoniy shaxslar xorijiy valyutani erkin sotish hamda sotib olishga imkon beradigan yangi bozor mexanizmini joriy qilish boshlandi. 2017-yil 5-Sentyabrda ushbu mexanizm ta’sirida shakllangan so‘mning AQSH dollariga nisbatan ayirboshlash kursi 8100 so‘m miqdorida belgilandi. Valyutani konvertatsiya qilishning yangi mexanizmi bozor iqtisodiyoti talablariga javob beradi.

Yaponiya XX asrning o‘rtalarida militarizm (harbiy qudratni kuchaytirish va o‘zga davlatlarni bosib olish siyosati) va ekspansiya siyosatini olib borgan. Mamlakatda tabiiy resurslar yo‘qligi Yaponiyaliklarni o‘zgalarning hududlarini bosib olishda majbur qiladi, ammo Ikkinchi jahon urushida Germaniya bilan ittifoqdosh bo‘lgan “Quyosh chiqar mamlakat” deb ataluvchi ushbu mamlakat Malibu atta uchraydi. Mamlakat ittifoqchilar qo‘shini tomonidan okupstsiya qilinadi, boshqaruv Imperatordan paramet va Vazifalar Mahkamasiga o‘tadi. Ayollarga ovoz berish huquqi beriladi, kasaba uyushmalari qayta tiklanadi. Siyosiy va diniy erkinliklar to‘g‘risida qarashlar paydo bo‘ladi. Dunyodagi eng jangovor mamlakatlardan biri hisoblangan Yaponiyada 1947-yildsn boshlab patsifizm (har qanday urushdan voz kechish siyosati) va liberal-demakratiyaga asoslangan konstitutsiya kuchga kiradi. Bir nechta katta mulkdorlar qo‘lida

“UCHINCHI RENESSANS – TA’LIM VA TARAQQIYOT: O‘TMISH, BUGUN VA KELAJAK”

to‘planib qolgan yerlar endilikda dehqonlarga topshiriladi. Yaponiyaliklarga eng katta zarar keltirgan AQSH amalda ularga maksimal darajada foyda keltiradi. 1949-yildan 50-yilgacha Amerikalik Jozef Doj (1890-1964) shok terapiya usuli bilan Yaponiya iqtisodiyotini barqarorlashtirish chora-tadbirlarini ishlab chiqadi. Doj chizig‘i (1949-1950) deb ataluvchi ushbu dastur soliqlarni ko‘tarish orqali inflyatsiya bilan kurashishga qaratilgan, uning asosida o‘sib boruvchi daromad solig‘i bo‘lgan. Davlat byudjeti taqchilligiga barham beriladi, byudjet daromadlari xarajatlarga nisbatan oshadi. Milliy valyuta tetiklashadi, tashqi savdo sekin-sekin yo‘lga qo‘yiladi. Iqtisodiyotga davlat aralashuvi kamaytirilib, hukumat sanoat sohasiga subsidiya berish o‘rniga, banklarga moliyaviy ko‘mak ko‘rsatadi, banklar esa tavakkalchilikni o‘z zimmasiga olib, kreditlar berish orqali kompaniyalarga yordam qo‘lini cho‘zish. Avvaliga kam mablag‘ talab qilinadigan yengil sanoat (tekstil) sohasi rivojlantiriladi, keyinchalik kapital talab qilinadigan og‘ir sanoatga ham navbat yetadi. Yaponiyaliklar chet el texnika va texnologiyasini import qilishda alohida e‘tibor qaratgan. 1950-yildan 1970-yillar oralig‘ida 15 mingdan ortiq patent va litsenziyalarni harid qilgan. Asos AQSHdan. Amerika korporatsiyasi DUPONT neylon ishlab chiqarish uchun 11 yil va \$25 mln dollar sarflagan.

60-yillar oxiriga kelib Yaponiya eng yangi texnologiyalardan foydalanuvchi mamlakatga aylangan. 1965-yilda Yaponiyaning YaIM \$91mlrd dollarni tashkil qilgan bo‘lsa, 15 yilgina o‘tib 1980-yilda ushbu ko‘rsatkich \$1,1triliyon dollarni tashkil qilgan. 1957-1973-yillar davomida Yaponiya eksport hajmi deyarli 10 barobarga o‘sadi. Yapon avtomobillari, kemalari, optikasi, elektra jihozlari, tikuv mashinalari va radio qurilmalar tom ma’noda dunyoning barcha burchaklariga yetib boradi. Bunga sabab Yaponiya texnologiyasi ham arzon ham juda-juda sifatli bo‘lganligida. Yaponiya iqtisodiyotining o‘rtach yillik o‘sishi 10%-11% ga teng bo‘lgan, rivojlangan mamlakatlar ichida bu ko‘rsatkich eng yuqorisi bo‘lgan. 1950- yillar o‘rtalarida boshlangan rekord iqtisodiy o‘sish 1973-yilda neft inqiroz (1973-1974) davriga kelib pasaya boshlaydi. Lekin o‘sha davrgacha Yaponiya ichki mahsuloti 7 barobarga, sanoat ishlab chiqarish hajmi esa 10 barobarga oshgan. Yaponiyaning bunday rivojlanishi tarixda “Yaponiya iqtisodiy mo‘jizasi” deb ataladi. Ammo 1985-yilga kelib Yaponiya iqtisodiy mo‘jizasi o‘z yakuniga yetadi.

Xulosa

Yuqorida bayon etilgan ma’lumotlar asosida O‘zbekistonning moliyaviy siyosati bosqichma- bosqich shoffoflik darajasi oshirilib kelmoqda. O‘tgan

“UCHINCHI RENESSANS – TA’LIM VA TARAQQIYOT: O‘TMISH, BUGUN VA KELAJAK”

davrlar mobaynidagi tajribalar dunyoning eng katta davlatlar qatoriga qo‘shilgan Yaponiya davlatining moliyaviy siyosati tajribasidan foydalangan holda, kelajakdagi moliyaviy va iqtisodiy ahvolimizni yanada rivojlantirish talab etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Spechler, D. R., & Spechler, M. C. (2010). The foreign policy of Uzbekistan: sources, objectives and outcomes: 1991–2009. *Central Asian Survey*, 29(2), 159-170.
2. Akimov, A., & Dollery, B. (2009). Financial development policies in Uzbekistan: an analysis of achievements and failures. *Economic Change and Restructuring*, 42, 293-318.
3. Olimjonovna, B. H. (2023). Overview of Islamic Finance in Uzbekistan: Challenges, and Prospects. *European Journal of Economics, Finance and Business Development*, 1(4), 20-25.
4. Akimov, A., & Dollery, B. (2009). Financial development policies in Uzbekistan: an analysis of achievements and failures. *Economic Change and Restructuring*, 42, 293-318.
5. Sherzodjon o‘g‘li, H. U. (2024). THE ROLE OF AGRICULTURE IN THE DEVELOPMENT OF THE EXPORT POTENTIAL OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 28(1), 62-69.
6. Sherzodjon o‘g‘li, H. U. (2024). THE MAIN DIRECTIONS OF CHINA’S “ONE BELT-ONE ROAD” PROJECT AND THE IMPORTANCE OF UZBEKISTAN’S PARTICIPATION. *Modern education and development*, 9(1), 77-86.
7. Sherzodjon o‘g‘li, H. U. (2024). POSSIBILITIES OF USING CHINESE EXPERIENCE IN COMBATING POVERTY IN UZBEKISTAN. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 28(1), 52-58.
8. Sherzodjon o‘g‘li, H. U. (2024). Importance of International Programs and Foreign Investments In Ensuring Tourism and Economic Growth of Our Country. *MARKAZIY OSIYO MADANIY ME'ROSI VA TURIZM TENDENSIYALARI JURNALI (ISSN: 3060-4834)*, 1(2), 6-10.
9. Sherzodjon o‘g‘li, H. U. (2024). The Impact of Direct Investments on the Country's Tourism and Education System. *MARKAZIY OSIYO MADANIY ME'ROSI VA TURIZM TENDENSIYALARI JURNALI (ISSN: 3060-4834)*, 1(2), 1-5.

**“UCHINCHI RENESSANS – TA’LIM VA TARAQQIYOT: O‘TMISH,
BUGUN VA KELAJAK”**

10. Sherzodjon o‘g‘li, H. U. (2024). IMPACT OF WORLD BANK PROJECTS ON THE DEVELOPMENT OF THE COUNTRY'S INDUSTRY. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 52(3), 9-14.

11. Sherzodjonovich, H. U. (2024). ANALYSIS OF FREE ECONOMIC ZONES IN UZBEKISTAN. Economics and Innovative Technologies, 12(5), 88-95.

12. Parwoni, M., & Usmonjon, H. (2024). ISLAMIC FINANCE AND ITS IMPACT ON THE ECONOMY OF UZBEKISTAN. INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION, 3(32), 242-245.

13. Sultani, G., & Usmonjon, H. (2024). STAGES OF INTEGRATION OF THE EDUCATIONAL SYSTEM IN THE DEVELOPMENT OF GLOBALIZATION. EDUCATION AND ECONOMY. MASTERS, 2(9), 74-79.

